

Vaibhav Rádž, Šaši Kánt Prasád, Anton Pieper

BÝT V JEJICH KŮŽI

Porušování práv dělníků v indickém kožedělném a obuvnickém průmyslu

(Shrnutí výzkumu „Walk a Mile in Their Shoes – Workers’ Rights Violations in the Indian Leather and Footwear Industry“)

„Při stříhání musíme celý den stát, a proto nám hrozí artritida a další problémy s klouby. Kvůli zápachu z kůží a jiných materiálů, které používáme, například z lepidel na boty, občas trpíme nevolností... Nemáme chuť k jídlu a chce se nám spát hned, jak přijdeme z práce domů.“

To jsou slova dělnice z továrny na koženou obuv v Ambúru v indickém státě Tamilnádu. V indickém kožedělném a obuvnickém průmyslu je porušování pracovních práv i nadále

obvyklým jevem. Zaměstnanci a zaměstnankyně v dodavatelských továrnách evropských značek nám mimo jiné řekli, že vyplácené mzdy jsou hluboko pod úrovní důstojné mzdy, že pracují nedobrovolně přesčas, chybějí zde odborové organizace a není zajištěna dostatečná ochrana před zdravotními a bezpečnostními riziky. Zároveň se dělníci a dělnice v továrnách setkávají s diskriminací a zneužíváním na základě tradičních genderových a kastovních norem.

KOŽEDĚLNÝ A OBUVNICKÝ PRŮMYSL V INDII

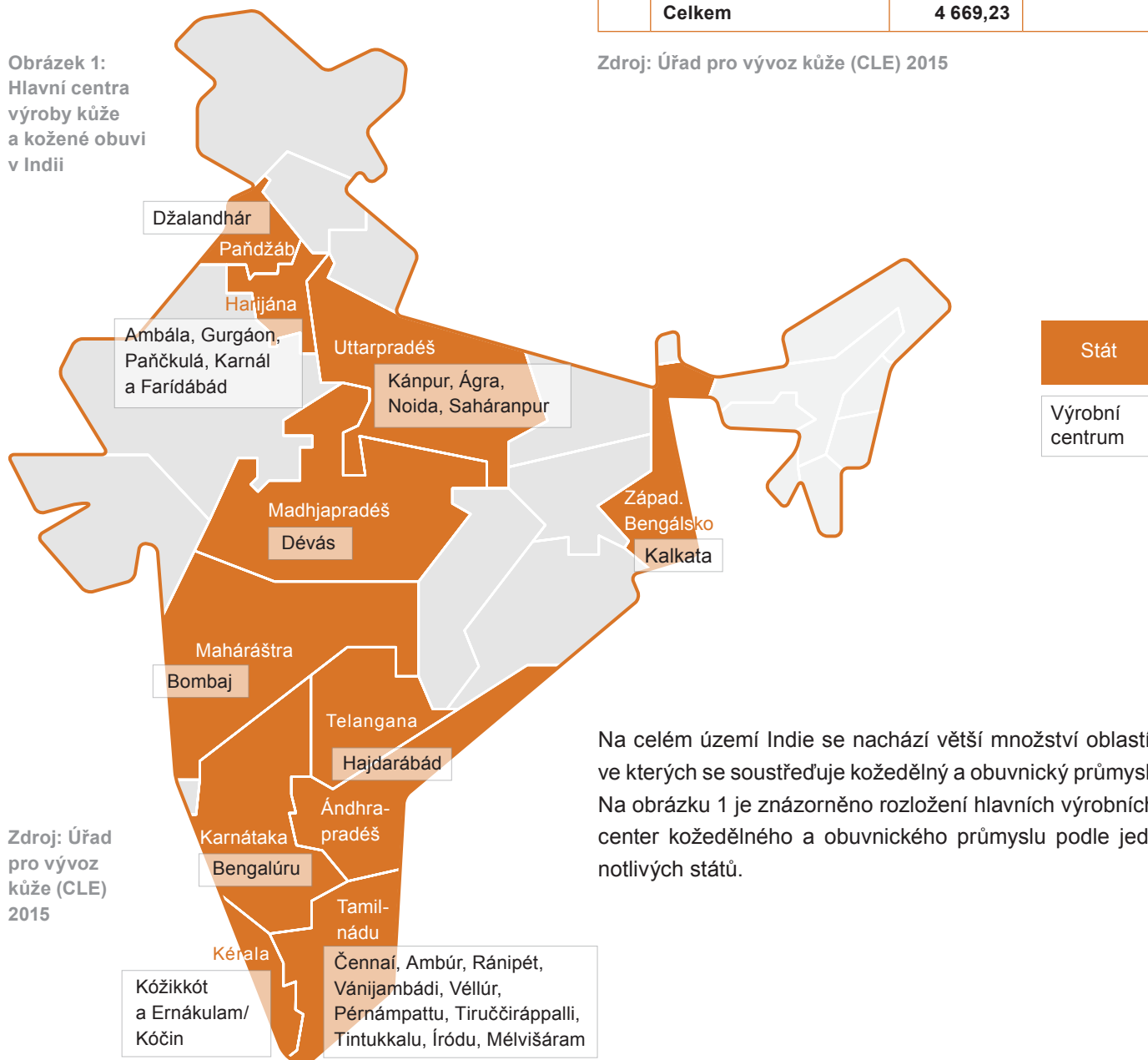
Už mnoho let je Indie druhým největším výrobcem obuvi na světě hned po Číně. V roce 2015 bylo v Indii vyrobeno celkem 2 200 milionů párů bot, což odpovídá 9,6 % z celkové světové produkce. Indický obuvnický průmysl zaměstnává více než milion lidí. Kožená obuv je zdaleka nejvýznamnější položkou indického obuvnického průmyslu, co se týče objemu výroby i vývozu. Hlavními importéry indické obuvi jsou Německo, Spojené státy americké, Velká Británie, Itálie, Hongkong a Francie (viz tabulka 1). Každý, kdo se tedy zajímá o sociální a ekologické podmínky výroby kožené obuvi, která se v uvedených zemích prodává, musí věnovat pozornost i situaci v Indii.

Tabulka 1: Nejvýznamnější vývozní trhy pro výrobky indického kožedělného a obuvnického průmyslu

Pořadí	Země	2014–2015 (v milio- nech USD)	Podíl v % 2014–2015
1	Německo	800,2	12,32
2	USA	768,06	11,83
3	Velká Británie	751,33	11,57
4	Itálie	504,26	7,76
5	Hongkong	422,11	6,5
6	Francie	371,75	5,72
7	Španělsko	351,27	5,41
8	Spoj. arabské emiráty	281,07	4,3
9	Nizozemsko	224,92	3,46
10	Čína	194,26	2,99
	Celkem	4 669,23	

Zdroj: Úřad pro vývoz kůže (CLE) 2015

Obrázek 1:
Hlavní centra
výroby kůže
a kožené obuvi
v Indii

Zdroj: Úřad
pro vývoz
kůže (CLE)
2015

Na celém území Indie se nachází větší množství oblastí, ve kterých se soustřeďuje kožedělný a obuvnický průmysl. Na obrázku 1 je znázorněno rozložení hlavních výrobních center kožedělného a obuvnického průmyslu podle jednotlivých států.

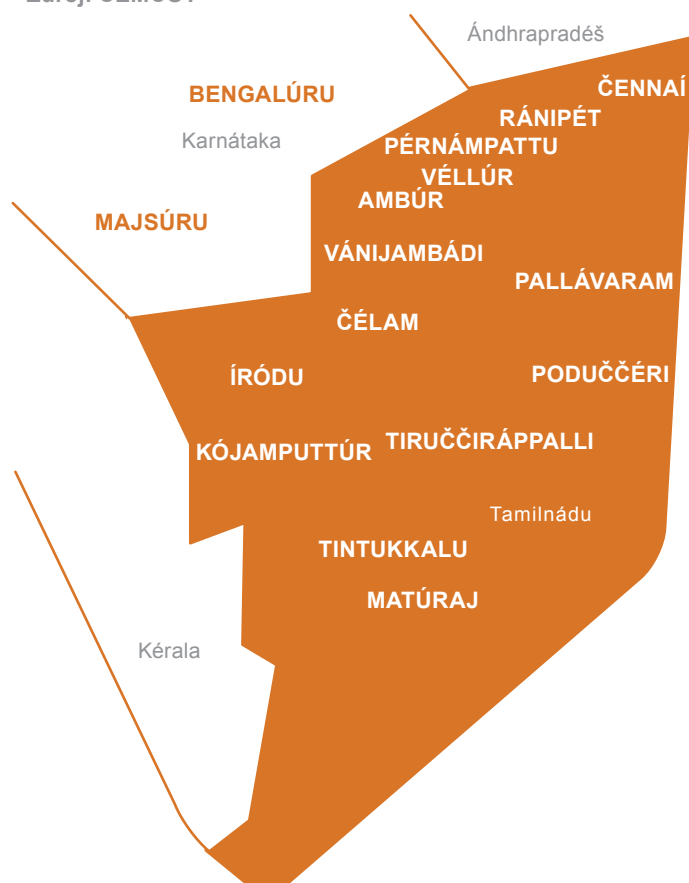
© Christina Schröder, Südwind

Oblasti ve státě Tamilnádu jsou již od koloniální éry v čele indického kožedělného průmyslu jak z hlediska technologického pokroku, tak díky své orientaci na vývoz. Také v současnosti je Tamilnádu nejvýznamnějším vývozcem kůže a obuvi ze všech indických států.

Průmysl se v Tamilnádu rozvinul především díky dobré dostupnosti surovin z jižních oblastí Indie. Novodobé průmyslové oblasti v tomto regionu vlastní především členové muslimské komunity, kteří převzali podniky po původních majitelích převážně smíšeného evropského a asijského původu. Kromě výrobní oblasti v Čennaí, která se nachází z velké části v Kurómpéttai-Pallávaram, leží další hlavní výrobní území v údolí Pálár (okres Vélú). Konkrétně jsou to oblasti ve Vánijambádi, Ambúru, Pérnámpattu, Mélvišáramu a Ránipétu. V dalších částech Tamilnádu se nacházejí výrobní místa v Íródu, Tiruččiráppalli a Tintukkalu.

Obrázek 2: Oblasti v Tamilnádu s produkcí kůže

Zdroj: CEMCOT

PORUŠOVÁNÍ PRACOVNÍCH PRÁV V INDICKÉM KOŽEDĚLNÉM A OBUVNICKÉM PRŮMYSLU

V Indii čelí dělníci a dělnice v kožedělném a obuvnickém průmyslu rozsáhlému a systematickému porušování pracovních práv. Abychom zjistili jeho povahu a rozsah, provedli jsme primární výzkum ve dvou významných indických oblastech – v Ambúru ve státě Tamilnádu a v Ágře v Uttarpradéši. V Ambúru se do výzkumu zapojili dělníci a dělnice z továren na obuv i z koželužen. V Ágře jsme se zaměřili výhradně na obuvnické továrny.

V továrnách na obuv se respondenti věnovali různým pracovním úkonům, například lepení, stříhání, šití, dokončovacím pracím, napínání svršků obuvi, balení atd. Mezi činnostmi, které vykonávají pracující v koželužnách, patří leštění a stahování kůže, automatické rozprašování, vysávání, měkčení a mazání kůží, barvení, čištění, dokončovací práce, napínání a balení.

Hlavní formy zaměstnání

Většina respondentů dostává mzdu každý den anebo pracuje v úkolové mzdě. Někteří z dělníků a dělnic získali zaměstnání skrze zprostředkovatele. Ve zkoumaných továrnách se jedná o převládající formy zaměstnání.

Pracovní smlouvy a sociální zabezpečení

Mnozí z oslovených uvedli, že nikdy neobdrželi formální jmenovací dopis ani pracovní smlouvu. Ústní dohody mezi pracujícími a zprostředkovateli práce jsou rozšířené především v Ágře. Dělníci a dělnice nám řekli, že pokud nemají žádný doklad o zaměstnání, například průkaz zaměstnance, jsou jim plošně odpírány sociální výhody, mimo jiné dávky z penzijního fondu a systému státního pojištění zaměstnanců.

Genderová diskriminace a diskriminace na základě příslušnosti ke kastě

Pohled na složení pracovní síly v indickém kožedělném a obuvnickém průmyslu a její rozvrstvení podle kast neklamně svědčí o přetrvávající přítomnosti represivního kastovního systému. Téměř všichni dělníci a dělnice pocházejí ze soupisných kast¹ a dalších sociálně marginalizovaných skupin. Genderová diskriminace v tomto odvětví navíc brání ženám, aby byly spravedlivě ohodnoceny na základě svých schopností za vykonanou práci. Působení žen v továrnách se omezuje na relativně nekvalifikované a špatně placené pozice pomocnic a šiček. Obecně jsou ženy za stejnou práci odměňovány méně než muži. Ženám v továrnách často chybějí podpůrné systémy, například dětské jesle nebo ze zákona povinné vnitřní komise pro řešení případů sexuálního obtěžování.

Mzdy

Mezi říjnem 2014 a únorem 2015 činila minimální mzda částečně kvalifikovaných dělníků v Ágře 271,43 rupie (3,65 eura / 100 korun) na den, tedy 6 514,32 rupie (87,5 eura / 2 365 korun) měsíčně za práci 6 dní v týdnu 4 týdny v měsíci. Nejnižší minimální mzda, která převládala mezi dělníky v Ambúru mezi dubnem 2014 a březnem 2015, dosahovala 121,91 rupie (1,64 eura / 45 korun) na den. Měsíčně to znamená 2 925,84 rupie (39 eur / 1 055 korun). Většina ze zpovídaných dělníků dostává mzdu vyšší, než je zákonem daná minimální mzda. Avšak je to za tu cenu, že pracují každý měsíc výrazně přesčas a mají velké množství odpracovaných hodin a celkově pracovních dnů.

Podle údajů organizace Asia Floor Wage Alliance z roku 2015 by měla důstojná mzda dělníků a dělnic v Indii činit 18 727 rupií (251 eur / 6 780 korun) měsíčně. Z této částky by dělník byl schopen podporovat celou rodinu, nakoupit

1 V rámci indického kastovního systému neprivilegované nejvyšší kasty.

základní potraviny a pokrýt další potřeby včetně bydlení, zdravotní péče a vzdělání. Částka zahrnuje také základní úspory. Dělníci a dělnice, s nimiž jsme mluvili, mají příjmy hluboko pod prosazovanou úrovní důstojné mzdy (1 500–12 000 rupií / 20–161 eur / 540–4 350 korun).

Pracovní doba, přesčas a nucená práce

Kvůli extrémně nízkým mzdám dává velké množství lidí přednost práci v úkolové mzdě. Jejich příjem v tomto systému přímo závisí na každodenní produktivitě. Aby si vydělali více, musejí pracovat až 12 hodin denně. Jak jsme zaznamenali například v Ágře, práce v úkolové mzdě brání rozlišování práce přesčas a hodiny odpracované navíc nejsou odměňovány vyšší sazbou. Tento systém zaměstnávání nezahrnuje žádnou formu týdenní, nemocenské, mimořádné nebo jiné dovolené. V tomto kontextu můžeme říct, že práce přesčas se v podstatě rovná nucené práci extrémně chudých dělníků, která je způsobena převládající nedostatečnou úrovní základních mezd.

Svoboda sdružování a právo na kolektivní vyjednávání

Jen málo dělníků a dělnic v Ágře mělo povědomí o významu a funkci odborů. Ve zkoumaných továrnách nefungují žádné odborové organizace. S problémy se pracující obracují individuálně na nadřízeného nebo zprostředkovatele práce. V Ambúru celkem 55 ze 113 respondentů buď nemohlo, nebo odmítlo odpovědět na otázky týkající se svobody sdružování na pracovišti.

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci

Podle mnoha dotazovaných nejsou na pracovišti k dispozici lékárničky. Velká část dělníků a dělnic nedostává žádné ochranné pomůcky a není poučena o možných rizicích spojených s vykonávanou prací ani o nutných bezpečnostních opatřeních. Popáleniny a řezné rány jsou v továrně běžné. Mnoha pracujícím jsou systematicky odpírány služby vyplývající z účasti v systému státního pojištění zaměstnanců, a proto nesou veškeré náklady na zdravotní péči. Používání ochranných pomůcek, které mají k dispozici dělníci a dělnice v Ambúru, není příliš v souladu s přísně nastavenými denními plány výroby kůže a obuvi, protože podstatně zpomaluje práci. Vysoká produktivita je přitom zásadní, aby si dělníci a dělnice byli schopni vydělat dostatek prostředků. V Ágře vede podobný tlak k tomu, že pracují dlouhé hodiny přesčas bez ohledu na vlastní zdraví nebo práva, jen aby si v systému práce v úkolové mzdě mohli vydělat co nejvíce.

Kámákší (jméno bylo na její žádost změněno) pochází z jedné z neprivilegovaných tříd. V továrně na boty v Ambúru pracuje 22 let. Ještě ani nebyla dospělá, když skončila školní docházku a nastoupila do továrny, aby kompenzovala nízký příjem, který do rodiny přinášel otec. S prací pokračovala i po svatbě, protože ani plat jejího manžela na živobytí nestačil. Díky desítkám let zkušeností se střiháním kůží (považuje se za kvalifikovanou pracovníci) má nárok minimálně na základní mzdu ve výši 4 500 rupií (60 eur / 1 620 korun). Její hrubá měsíční mzda se pohybuje mezi 7 000 a 9 000 rupiemi (94–120 eur / 2 540–3 240 korun) měsíčně.

Předtím, než Kámákší odejde do továrny, začíná svůj dlouhý den domácími pracemi a péčí o děti. V továrně stojí při střihání celý den na nohou a pracuje pod přísným dohledem supervizora, který má zaručit plnění stanovených denních plánů výroby, dodržování vysoké kvality a co nejmenší podíl zbytečného odpadu. Práce supervizorů je plně v souladu s požadavky zahraničních odběratelů. Na rozdíl od továren v Ágře má Kámákší v práci k dispozici kantýnu, jídelnu, zdravotní sestru, která zajišťuje první pomoc v případě úrazů, a dokonce jesle. Náročné pracovní podmínky si i přesto na zdraví dělníků a dělnic vybírají svou daň. Podle Kámákší způsobuje celodenní práce vestoje u mnoha lidí artritidu a bolesti kloubů. Dále nám řekla, že kvůli zápachu z kůží a chemikálií občas trpí závratěmi a že nemá chuť k jídlu ani po těžkém dni v práci. Kromě toho zde často dochází k úrazům, především v sekci šití. Kámákší přiznává, že vedení se staví shovívavě k produktivním dělníkům a dělnicím, kterým umožňuje kromě půlhodinové pauzy na oběd také další menší přestávky. Není nicméně spokojená s absencí jakéhokoli účinného mechanismu vyřizování stížností. Uvědomuje si svá pracovní práva a má podezření, že mezi představiteli ministerstva práce a vedením továrny existuje tajná dohoda. Inspekce práce probíhá velmi zřídka a nesnaží se oslovit dělníky ani řešit jejich problémy. Kámákší má pocit, že také odborová organizace je ovládaná managementem továrny, a tak se pracující musejí se svými problémy vypořádat individuálně. Vzhledem ke své dvacetileté praxi a tomu, že jiné pracovní příležitosti jsou v nedohlednu, si Kámákší přeje, aby se vedení továrny více zajímalo o své zaměstnance.

SHRNUTÍ

Výzkum indického kožedělného a obuvnického průmyslu, který proběhl v roce 2016, poukazuje na nekontrolovatelné porušování pracovních práv v těchto sektorech. Situaci navíc zhoršují diskriminující sociální struktury určené příslušností ke kastě a genderu. Dělníci a dělnice v Ambúru mají podle všeho relativně lepší přístup k sociálnímu zabezpečení v porovnání s pracujícími v Ágře. Jestliže reformy pracovního práva pouze poskytnou globálnímu finančnímu kapitálu dostatek flexibilní pracovní síly, bude pro dělníky a dělnice stále obtížnější vnímat sebe samotné jako nositele lidských práv. Naše zpráva zachycuje množství případů porušování pracovních práv, a může tak zaměstnancům v indickém kožedělném a obuvnickém průmyslu pomoci. V popředí zájmu se musejí ocitnout konkrétní lidé a jejich příběhy.

Dělníci a dělnice v indickém kožedělném a obuvnickém průmyslu čelí v liberalizovaných podmínkách nestabilitě mezinárodního trhu, postupnému oslabování pracovních práv, úpadku odborového hnutí. Mezinárodní značky, jež využívají indické dodavatele, musejí okamžitě přijmout potřebná opatření, aby zajistily, že nebudou profitovat na úkor lidí, kteří se nacházejí na úplném konci obuvnického dodavatelského řetězce.

Všechny zdroje byly převzaty z kompletního výzkumu „Walk a Mile in Their Shoes – Workers' Rights Violations in the Indian Leather and Footwear Industry“, který je dostupný na www.nazemi.cz/cs/dokumenty/nazemi

Autoři: Vaibhav Rádž, Šaši Kánt Prasád, Anton Pieper

Editace: Melanie Deter

Překlad: Petra Jurčková

Sazba: Leoš Knotek

Grafická podoba: Julia Löw, www.weiderand.net

Vydala: organizace NaZemi, která je součástí iniciativy

Obuj se do toho, v roce 2016

ISBN: 978-80-88150-14-5

www.nazemi.cz • www.obujsedotoho.cz

ČESKÁ REPUBLIKA
POMÁHÁ

Tento materiál byl vytvořen s finanční podporou Evropské unie a Ministerstva zahraničních věcí ČR. Obsah dokumentu je zcela na odpovědnosti NaZemi a jako takový nemůže být považován za stanovisko Evropské unie.